

Bude česká cesta k rozvojovým fondům EU úspěšná?

Fondy EU jsou tím místem, kde skončí řeči skeptiků i optimistů a ukáže se, co umíme a zda dokážeme vsadit na znalost a kompetenci.

Ivan Gabal, Eva Holečková (GAC, spol. s r. o.)

S blížícím se rokem 2004 se České republice otevírá možnost čerpat prostředky ze strukturálních fondů a Kohezního fondu pro regionální rozvoj EU. Po letech kdy jsme financovali především enormně nákladnou transformaci, privatizaci a posléze i dotažení státu a legislativy na standardy EU, můžeme nyní dosáhnout na zdroje určené k investicím do rozvoje našich regionů, decentralizace a také k investicím do lidí a kvality života.

Příležitost, nikoliv právo

Evropské fondy jsou však jen příležitostí, nikoliv právem člena EU. Nedokážeme-li je využít, může se stát, že do EU vložíme víc, než díky členství získáme. Možná i proto se o připravenosti nových členů čerpat z fondů příliš nehovoří. Je to každého věc. Z hlediska stavu a perspektiv země však bude naše schopnost využít tyto prostředky významnější než to, kdo bude komisařem nebo zda komisaře budeme mít.

Po vysilující transformaci jsou investice do vlastního kvalitního rozvoje to nejpotřebnější, co si můžeme přát. Mimo jiné i proto, abychom v konkurenci v EU obstáli, bez ohledu na to, kolik politiků nebo diplomatů nás bude v Bruselu *zastupovat*. Ostatně v EU bychom se neměli nechat jen *zastupovat*, protože chceme v EU plně a kvalitně *žít*.

V hlavní roli regiony

Prvotním úkolem je ukončení vyjednávání o strategických dokumentech, především o jednotlivých operačních programech (OP) s Evropskou komisí, předpokládané na polovinu listopadu. Již nyní je však třeba klást větší důraz na naši odpovědnost za úspěšný výsledek. Doposud byly otázky strukturální a kohezní politiky v rozhodující míře řešeny na centrální úrovni. To se záhy změní. Rozhodne to, zda budou aktéři na regionální a místní úrovni sto stanovit si jasné a promyšlené priority svého rozvoje a věnovat část svého úsilí přípravě kvalitních projektů, které by na evropské finance dosáhly.

ČR má pro zbývající programovací období (2004 – 2006) k dispozici více jak 2 miliardy 320 miliónů EUR. Z toho Fond soudržnosti (Kohezní fond) tvoří – 830 mil. EUR, strukturální fondy (3 cíle strukturální politiky) – 1.4 mld. EUR a dvě samostatné „iniciativy“ – Interreg a

Equal – 89 mil. EUR. Jde tedy o velké částky a s výjimkou Kohezního fondu záleží jen na nás, jak a zda budou peníze využity. Získáme je pouze na konkrétní projekty. Evropské finance „nespadnou z nebe“, jsou cíleným nástrojem podpory rozvoje regionů. Budeme je tedy muset čerpat společnými silami. A tady přichází na scénu hlavní aktéři na regionální úrovni – podniky, neziskové organizace, školy, sdružení obcí, mikroregiony, vzdělávací centra, ale i úřady práce, místní úřady apod. Jsou to právě jejich zástupci, kdo znají lokální problémy a mohou přicházet s projekty, které regionu nebo obci pomohou.

Své pevné místo v celém procesu mají i jednotlivé kraje. Jejich představitelé by měli mít eminentní zájem na tom, aby kvalitní projekty předložili. Svou pozornost musí zacílit především na podnikatele, kteří se dnes jeví jako nejméně informovaná skupina. Kraje potřebují motivovat aktéry na svém území k důkladné, jakkoliv komplikované a obtížné přípravě a implementaci projektů. Musí být připraveny shromažďovat a třídit náměty, propojovat záměry a pokládat tak základ nových partnerství pro realizaci projektů.

Jedná se o prostou rovnici – čím více finančních prostředků do kraje přibude, tím větší bude přímý dopad na regionální rozvoj. Krajské volby se přibližují a kritériem voličů se mohou stát i kvalitní rozvojové projekty financované z EU. Nejedná se pochopitelně o proces, se kterým si všichni okamžitě vědí rady. O to více je třeba využít současné období k přípravě. Ze zkušeností dosavadních členů je patrné, že po vstupu do Unie bude situace v národních státech rozdílná a každý se bude učit za pochodu. Nesporně však platí, že „štěstí přeje připraveným“. Je třeba stanovit si konkrétní rozvojové priority, budovat partnerství, vybírat a připravovat projekty, hledat spolufinancování. Platí, že čím větší zásobník projektů, tím lepší výběr a šance. Proto je třeba nejdříve v maximální míře informovat, novou příležitost otevřít, nikoliv pootevřít. Pro regiony a obce jde o příležitost dlouhodobou a jedinečnou. Zkušenosti jiných zemí ukazují, že navzdory solidní připravenosti i optimismu jsou začátky krušné a úspěšnost v čerpání nízká. Došlo k tomu i v Rakousku - zemi s nepochybnou tradicí regionální politiky.

Zaznívají hlasy, že implementace programů je u nás nastavena příliš složitě a z hlediska realizace projektů bude komplikovaná. Nelze vyloučit, že je to pravda, ale k výrazným změnám nedojde. Navržený systém je třeba akceptovat a zvládnout.

Dvě úskalí projektu

Již dnes, v předstihu, musíme pamatovat na dvě úskalí, na které projekty dříve či později narazí. V první řadě jde o běh financování z prostředků EU. Bude probíhat zpětně, zhruba dvakrát až třikrát ročně. Koneční příjemci musí mít na paměti, že v případě nejasností

či nedodržení postupů je běžné, že se finance vrací. Děje se tak často i v případě zkušených členů jako je Německo či Nizozemí. Je proto důležité mít předem jasno v procedurálních záležitostech. Na jejich zvládnutí nebo nutné konzultace je teď nejvhodnější doba.

Druhým možným úskalím jsou průběžné i zpětné hodnocení účinnosti a výsledků projektu. Už při navrhování projektů musí každý přesně vědět, které ukazatele (např. počet nově vytvořených pracovních míst) jsou vytipovány jako směrodatné a sledovat je od nejnižší možné úrovně projektu (obec, mikroregion) a od jeho počátku. Projekty nejsou samoučelné, jejich kritériem jsou výsledky.

Celkové hodnocení naší připravenosti na čerpání prostředků je spíše pozitivní. Výrazným způsobem se zlepšila komunikace mezi MMR a kraji, což se kladně projevuje především v množství informací, které kraje dostávají. Je evidentní, že některé kraje mají nastartovaný vlastní systém, jak z fondů získat pokud možno maximum, jinde se spíše vyčkává, co bude.

Nelze automaticky předpokládat, že díky dobré startovní pozici se ČR stane nejúspěšnějším uživatelem evropských financí. O úspěšnosti se bude rozhodovat na regionální a nižší úrovni, kde je připravenost značně diferencovaná. Nedojde-li tam k ujasnění priorit, zvládnutí procedur a k široké nabídce informací pro vznik projektů, může nám skutečně zůstat role „čistého“ přispěvatele do rozpočtu EU.

Předpokladem našeho úspěchu je, abychom alespoň v některých oblastech dali stranou tzv. velkou evropskou politiku a uvědomili si, jak výjimečnou příležitost k rozsáhlým investicím do našeho státu máme na dosah. Evropské fondy jsou právě tím místem, kde skončí řeči skeptiků i optimistů a ukáže se, v čem spočívá naše síla, co umíme, zda dokážeme vsadit na znalost, kompetenci a tah na branku. Opak samozřejmě bude drahý.